

Bokod 1598. sz. fúrás mikropaleontológiai vizsgálata

Írta: Dr. Oraveczné Scheffer Anna

Az oroszlányi barnaköszénmedence ÉNy-i folytatásában mélyült Bokod 1598. számú fúrás anyagfeldolgozása keretében mikropaleontológiai vizsgálatokat végeztünk. E vizsgálatok eredményeit a fúrás folyamatban levő részletes anyagvizsgálata alapján történő kiértékelése és a végleges réteghatárok megállapítása előtt, az alábbi rövid összefoglalásban ismertetjük.

Felső-kréta képződmények.

A 490,9—599,7 m-es szakaszon a fúrás sötétszürke márga és finomszemű, márgás homokkő rétegeket határolt. Iszapolási maradékaikban meglehetősen rosszmegtartású, de a felső-krétára jellemző mikrofaunát találtunk. A Foraminafera társaságából 9 család 15 nemzetiségének 22 fajtát sikerült meghatározni. Ezek között legnagyobb számban a Globorotalidae család Globotruncana genusa található.

A rétegösszlet alsó szakaszán, az 594,0—599,77 m-es és az 569,1—575,1 m-es mintákban a Tritaxia genus fajai uralkodnak (legnagyobb számban a Tritaxia pyramidata Rss. van jelen). Mellettük a Lagenidae család Robulus és Lagena nemzetségeit képviseli néhány faj: Robulus münsteri (Roemer), Robulus williamsoni (Rss), Lagena apiculata Rss, Lagena laevis (Montf). Kívülük az Anomalina ammonoides Rss maradványai a leggyakoribbak.

Az 569,1—575,1 m-es mintában már néhány Globotruncana appenninica (Renz) is megjelenik. Ez a könnyen felismerhető Globotruncana faj a rétegösszlet középső és felső szakaszán a Globotruncana cretacea Cush. fajjal együtt szintalkotóvá válik. (510,0—512,3 m, 490,9—491,9 m-es minták.) A Globotruncának mellett sokkal kisebb számban, de majdnem minden mintában megtalálható a Globigerina cretacea d'Orb.

Az 525,5—535,5 m-es mélységből nyert minta iszapolási maradványában a fentiekén kívül egy Epistomina faj nagy száma tűnik szembe. Legjobban Dubourdieu és Sigal colomi fajához hasonlít, az irodalomban ábrázolt biconvex példányokkal szemben azonban tekercsoldala lapos. A magasabb szintekből származó, tömeges Globotruncanát tartalmazó rétegek mikrofaunájában e fajnak már csak egy-egy példánya látható. Itt azonban néhány agglutinált forma, a Dorothis és Textularia genus egyes fajai lépnek előtérbe.

E rétegösszlet mikrofaunájában a Foraminaferakon kívül néhány Echinodermata maradvány, Ostracoda és halfog található. A keményebb, erősen meszes betelepülésekből származó vékonycsiszolatokban helyenként tömeges mennyiségű Radiolariát figyeltünk meg.

Rétegtani szempontból a fenti mikrofaunátársaságában a Globotruncának a legfontosabbak, közülük is a Globotruncana appenninica (Renz), mely a cenomán emeletre jellemző. A rétegösszlet alsó részén gyakori Tritaxia fajok

a cenomán emelet alsó szakaszára mutatnak. A faunában döntő többségben levő plankton életmódot folytató faunaelemek alapján a sekélytenger nyíltvízi zónájában történt üledék-képződésre következtethetünk. Ez a bokodi felső-kréta kifejlődés jól azonosítható hazánk ismert cenomán képződményeivel. Földrajzi helyzetét tekintve az ország északi felén áthúzódó globotruncánás sáv területére esik. (L.: dr. Majzon László: Magyarországi globotruncánás üledékek).

Eocén képződmények

A felső-kréta márga és homokkő rétegekre diszkordánsan alsó-eocén képződmények következnek. A fúrás 462,6—489,6 m-es szakaszát faunamentes, kőzetlisztes agyag alkotja. Felette települ a mintegy 5 m vastagságú köszénösszlet. Fedőjében csökkentsósvízi, homokos képződmények találhatók. Iszapolási maradékaikban tömeges Mollusca töredéken kívül a Miliolidae és Rotalidae félék szerepelnek a legnagyobb számban. (Quinqueloculina striata d'Orb, Quinqueloculina prisca d,Orb., sok apró Rotalia sp., Eponides schreibersi (d'Orb.), Discorbis limbata (Terq.). Kisebb számban, de erre a szintre jellemző a Globorotalia spinigera (Terq.) is.

Ezután a 444,7—446,2 m-es szakaszon mégis kőzetlisztes üledékek következnek. Iszapolási maradékaikat szintalkotó mennyiségű Robulus félékkel jellemezhetjük. (Robulus yaguatenensis (Bermudez), Robulus inornatus, (d'Orb.) Robulus arcuatosriatus, (Hantk); Robulus sp.) Kívülük a legalsó mintában az Uvigerina genus két faja, az Uvigerina multistriata Hantk. és az Uvigerina spinicostata Cush et Jarvis szerepel nagy számban. Mellettük sok Marginulina granosa (Hantken), Anomalina affinis (Hantk.), Anomalina danica Brotzen és Eponides schreibersi (d'Orb.) található.

Ez a mikrofaunátársaság a köszéntelegeket fedő csökkentsósvízi rétegekből folyamatosan kifejlődő képződmények tengeri jellegét és a londoni emeletbe való tartozását bizonyítja.

A felettük teljes üledékfolytonossággal települő, az előbbiekhöz közzétanilag hasonló, mintegy 15 m vastag rétegösszletben találtuk a fúrás leggazdagabb mikrofaunáját. Legszembeötlőbbek a Clavulionides szabói Hantken finoman agglutinált példányai. A különböző Robulus félék ebben a szakaszban is nagy számban vannak jelen. Nagyon gyakori még egy feltűnően vastag és kiugró varratvonallal jellemezhető Cibicides faj és az Eponides schreibersi (d'Orb.). A fauna összetételében a fentiekén kívül a Dentalina, Nodosaria, Liebusella, Bolivina, Marginulina, Bulimina nemzetségek különféle fajai, valamint Echinodermata, Ostracoda és Otolithus maradványok vesznek részt. Ez a londoni sekélytengeri medencefáciesű képződményekkel egyező kifejlődésű, foraminiferás rétegcsoport a lutéci emeletet képviselheti.

A fúrás 390,0—424,3 m-es szakaszán zölde-szürke márgás aleurit és finomszemű homokkő rétegeket harántolt. Mikrofaunájukban a különböző Globigerina és Akarinina félék uralkodnak. Leggyakoribb a Globigerina apertura Cush., Globigerina triloculinoïdes Plummer, Globigerina eocenica Terq., Globigerina inflata d'Orb., Globigerina inaequispira Sub., Globigerinoides conglobatus (Brady), Globigerinella sp. és Akarinina sp.

Kivülük néhány Dentalina, Nummulites, Operculina, Asterigerina, Cibicides és Discocyclina genusba tartozó formát figyeltünk meg.

Ez a mikrofaunaegyüttes szintjelző Globigerinái alapján a rétegösszlet bartoni keletkezését valószínűsíti. Az üledékképződés helyét tekintve a többségben lévő plankton formák nyíltvízi feltételekre mutatnak. Mivel azonban a bezáró üledékek nagy része szárazföldről szár-

mazó pszammitos anyag, feltételezzük, hogy a sekélytenger partmenti zónájában történt üledékfelhalmozódással van dolgunk, a nyíltabb régiókból besodort plankton szervezetekkel.

Oligocén képződmények

Az eocén rétegek felett közel 400 m vastag, kőzetanalag a felső-eocénhez hasonló, finomszemű, törmelékes üledékösszlet települ. Szervesmaradványokban nagyon szegény, mindössze néhány mintában találtunk kevés Mollusca töredéket, növényi eredetű mészcsovecskét és egy Chara oogoniumot. A 122,5—122,7 m-es minta iszapolási maradéka néhány Dentalina sp., Globigerina sp., Cibicides sp., Radiolaria és szivacsstű maradványt tartalmazott.

E rétegösszlet korát a kőzettani és az irodalmi adatok alapján feltételesen felső-oligocénnek vesszük.